

Wyrok z dnia 3 czerwca 1998 r.

I PKN 174/98

Przy wykładni i stosowaniu art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela - Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm.) należy uwzględnić, iż Centrum Edukacji Nauczycieli nie jest typową szkołą, a organizacja pracy zatrudnionych w nim nauczycieli wykazuje cechy szczególne.

Przewodniczący SSN: Andrzej Kijowski, Sędziowie SN: Adam Józefowicz, Walerian Sanetra (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 3 czerwca 1998 r. sprawy z powództwa Romana B. przeciwko Centrum Edukacji Nauczycieli w G. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w Gdyni z dnia 4 listopada 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację i zasądził od Romana B. na rzecz strony pozwanej kwotę 100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Powód Roman B. wniósł kasację od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 4 listopada 1997 r. [...], którym Sąd ten oddalił jego apelację od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Gdańsku z dnia 10 kwietnia 1997 r. [...]. Sąd Pracy oddalił jego powództwo o przywrócenie do pracy. Z ustaleń Sądu Pracy wynika, iż powód Roman B. był zatrudniony w Centrum Edukacji Nauczycieli w G. od dnia 1 września 1993 r. do dnia 30 czerwca 1996 r., wykonując pracę na stanowisku nauczyciela - konsultanta do spraw nauczania historii. Pismem z dnia 4 czerwca 1996 r. dyrektor CEN poinformował powoda, iż z dniem 1 lipca 1995 r. ulega likwidacji etat nauczyciela-konsultanta do spraw nauczania historii, co uniemożliwia dalsze zatrudnienie powoda na zajmowanym stanowisku, a co

za tym idzie, zamierza rozwiązać z nim stosunek pracy na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karty Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357). W dniu 18 czerwca 1996 r. powód otrzymał pismo dyrektora CEN rozwiązujące z nim stosunek pracy z dniem 30 czerwca 1996 r. W dniu 30 maja 1996 r. dyrektor Wydziału Kształcenia Ogólnego i Opieki Kuratorium Oświaty w G. wydał zalecenie do organizacji CEN na rok szkolny 1996/1997. Zalecenia te dotyczyły, po pierwsze, zmiany organizacyjnej w związku z powoływaniem nauczycieli wiodących (pełniących zadania doradcy) i ograniczeniem skutkiem tego etatów konsultantów przedmiotowych i problemowych (do jednego), z wyjątkiem języka polskiego i matematyki. Po drugie, włączenia do obowiązków konsultantów przedmiotów zawodowych (którym podlega najmniejsza liczba nauczycieli), prowadzenia egzaminów na stopień specjalizacji. Zalecenia te przygotowane były przy współudziale dyrektora ekonomiczno-administracyjnego Kuratorium i przez niego zaakceptowane, jako pełniącego funkcje wicekuratora oświaty w zastępstwie kuratora przebywającego na zwolnieniu lekarskim. Placówka Centrum Edukacji Nauczycieli w G. w 1993 r. przechodziła zmiany reorganizacyjne. W ramach tych zmian funkcje doskonalenia zawodowego nauczycieli przejmowali nauczyciele konsultanci. Założeniem było jednocześnie, że w drugim etapie zmian powoływani będą nauczyciele wiodący. Stanowiska konsultantów wprowadzone zostały jako etap przejściowy dla wprowadzenia stanowiska nauczycieli wiodących z chwilą przejęcia szkół przez władze samorządowe i uregulowania w tym zakresie kwestii finansowych. Ostateczne przejęcie szkół podstawowych przez samorządy nastąpiło w styczniu 1996 r. Ponadto, na mocy ustawy o dużych miastach przejęte zostały przez samorządy szkoły ponadpodstawowe. W tym stanie rzeczy od początku 1996 r. wprowadzono instytucję nauczycieli wiodących. Wprowadzenie instytucji nauczycieli wiodących ma na celu umożliwienie nauczycielom bliższego kontaktu z nimi i stworzenia warunków do doskonalenia zawodowego bliżej miejsca pracy. Za doskonalenie zawodowe nauczycieli odpowiada kurator, jednakże nauczyciele wiodący zatrudnieni są w poszczególnych szkołach, obejmujących jedną gminę. W celu powierzenia funkcji nauczycielowi wiodącemu w danej szkole, gmina musi otrzymać na to środki finansowe z budżetu państwa. Kuratorium nie przekazuje z własnej puli na ten cel żadnych środków pieniężnych, występuje natomiast z wnioskiem do Ministra Edukacji Narodowej o przyznanie określonej subwencji. W roku 1996 w wyniku porozumienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Finansów przekazano gminom środki finansowe na zatrudnienie

nauczycieli wiodących. Środki te nie zostały przyznane Kuratorium. Problemy finansowe Kuratorium, między innymi związane z nadmiernym zatrudnieniem w stosunku do otrzymywanych środków, jak również to, że w znacznej części te same zadania były realizowane przez nauczycieli wiodących i konsultantów, spowodowało podjęcie przez Kuratorium decyzji o redukcji etatów nauczycieli konsultantów według zalecenia dyrektora Wydziału Kształcenia Ogólnego i Opieki Kuratorium Oświaty z dnia 30 maja 1996 r. Z pisma z dnia 4 marca 1997 r. (Wicekuratora Oświaty) skierowanego do dyrektora CEN wynika, iż Ministerstwo Edukacji Narodowej określiło dla Kuratorium na 1996 rok 4.326 etatów kalkulacyjnych. Według sprawozdań Rb-70 przeciętne zatrudnienie w poszczególnych kwartałach 1996 r. w jednostkach bezpośrednio podległych Kuratorium Oświaty kształtowało się następująco: w I kwartale 4.996 etatów, w II kwartale 4.658 etatów, w III kwartale 4.590 etatów. Zatem określona w planie kalkulacyjnym liczba etatów została znacznie przekroczona i konieczne było podjęcie działań zmierzających do zmniejszenia zatrudnienia. Redukcja etatów w CEN początkowo miała dotyczyć 10 osób.

Nauczyciele wiodący zaczęli pracować od 1994 r. W roku 1996 liczba nauczycieli wiodących wynosiła 165 osób (ich zatrudnienie finansowane jest z dotacji rządowych). Z uwagi na znaczną liczbę stanowisk nauczycieli wiodących i sposób ich finansowania, Kuratorium mogło podjąć decyzję o ograniczeniu etatów konsultantów, których zakres zadań częściowo pokrywał się z zadaniami nauczycieli wiodących. W 1997 r. stan osobowy nauczycieli wiodących uległ zmniejszeniu, natomiast pojawiła się funkcja nauczyciela doradcy. Nauczycieli doradców powołuje Kuratorium, lecz ich stanowiska finansowane są ze środków przydzielonych w ramach subwencji z budżetu państwa. Nauczyciele wiodący pracują w okręgu gminy, zaś nauczyciele doradcy obejmują swym działaniem kilka gmin w województwie. Centrum Edukacji Nauczycieli jest placówką podległą i nadzorowaną przez Kuratorium Oświaty (przez dyrektora Wydziału Kształcenia Ogólnego i Opieki) oraz jednostką przez Kuratorium finansowaną. Instytucja nauczyciela wiodącego przewidziana jest w statucie CEN. Podstawę prawną jej funkcjonowania stanowi art. 78 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 1992 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 63, poz. 317).

Według Sądu Pracy rozwiązanie stosunku pracy z powodem (i innymi nauczycielami-konsultantami) opierało się na art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela. Dyrektor

CEN, jako kierownik zakładu pracy, uprawniony był do złożenia oświadczenia woli o rozwiązaniu stosunku pracy z pracownikami tej placówki. Bezsporne jest, iż pismem z dnia 30 maja 1996 r. dyrektor Wydziału Kształcenia Ogólnego i Opieki Kuratorium Oświaty w G. wydał zalecenie dotyczące zmiany organizacyjnej w związku z powoływaniem nauczycieli wiodących, poprzez ograniczenie etatów konsultantów przedmiotowych i problemowych do jednego (z wyjątkiem języka polskiego i matematyki). Zalecenie to zostało następnie zaakceptowane przez Wicekuratora Oświaty. U podstaw tej decyzji legły wcześniejsze plany, związane z reorganizacją CEN w 1993 r., przewidujące, iż stanowiska konsultantów miały być „etapem przejściowym” dla powoływanych później, tj. po przejęciu przez gminy szkół podstawowych i ponadpodstawowych, stanowisk nauczycieli wiodących. W 1994 r., kiedy zaczęli pracować nauczyciele wiodący, zakres ich zadań w znacznej części pokrywał się z działaniem nauczycieli konsultantów (ma to miejsce nadal). Z chwilą, gdy w styczniu 1996 r. doszło do przejęcia szkół przez gminy, a tym samym przejęcia obowiązku finansowania stanowisk nauczycieli wiodących, Kuratorium Oświaty, borykając się z problemami finansowymi, zadłużeniem i przekroczeniem limitu etatów, podjęło decyzję o likwidacji części stanowisk konsultantów - nauczycieli, których swobodnie, w znacznej części mogą zastępować nauczyciele wiodący. Zasadniczym powodem tej redukcji etatów było finansowe odciążenie Kuratorium Oświaty, przy jednoczesnym utrzymaniu statutowych zadań Centrum Edukacji Nauczycieli. Nadal bowiem Kuratorium i CEN pełnią funkcje nadzorcze w zakresie doskonalenia nauczycieli; nauczyciele wiodący są powoływani przez gminy, bądź dyrektorów szkół i finansowani w ramach subwencji rządowych. Organem właściwym do dokonania redukcji etatów jest dyrektor CEN. Korzystając w tej mierze ze swoich uprawnień rozwiązał on stosunki pracy z ośmioma nauczycielami konsultantami, zgodnie z zaleceniem z dnia 30 maja 1996 r., w tym z powodem. Decyzja o zwolnieniach konkretnych osób leżała w gestii dyrektora CEN, który jest kierownikiem tej placówki (zakładu pracy) i którego kompetencje wynikają z art. 39 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Zgodnie z którym dyrektor jest kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w szkole lub placówce nauczycieli i pracowników nie będących nauczycielami. Dyrektor w szczególności decyduje w sprawach zatrudnienia i zwalniania nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki.

Rozpoznając apelację powoda Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych za bezzasadny uznał zawarty w niej zarzut naruszenia prawa materialnego, jak i sprzecz-

ności istotnych ustaleń Sądu Pracy z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym. Sąd ten przeprowadził wnikliwe postępowanie dowodowe, a zebrany w sprawie materiał dowodowy został przez niego prawidłowo oceniony. Prawidłowo w rozpoznawanej sprawie Sąd Pracy przyjął, iż zostały spełnione przesłanki z art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela. Skoro bowiem na skutek odgórnych (ministerialnych) decyzji w zakresie kształcenia nauczycieli faktycznie funkcjonowali nauczyciele wiodący, pełniący zadania doradców, a zadania ich de facto pokrywały się z zadaniami nauczycieli konsultantów, to okoliczność ta ma zasadnicze znaczenie. Aczkolwiek samo rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 1992 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli w § 10 ust. 1 operuje pojęciem „doradców”, to wprost z zakresu ich zadań (zadania wymienione w § 1 ust. 2) wynika, że takie same zadania mogą należeć do nauczycieli konsultantów (§ 8 ust. 1 pkt 1 i § 9). Wprawdzie formalnie biorąc brak było podstawy dla stworzenia grupy „nauczycieli wiodących”, jednakże - co wynika z pisma Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 1997 r. [...] - faktycznie pełnili oni zadania doradców, bo tacy powinni być powołani przez Kuratora Oświaty na wniosek dyrektora placówki doskonalenia nauczycieli i za zgodą dyrektora szkoły. Istotną okolicznością - przy ocenie zasadności decyzji strony pozwanej - jest to, że konieczność zmniejszenia zatrudnienia nauczycieli konsultantów była niewątpliwa w świetle powyższych zmian, jak i ze względu na okoliczność, iż środki finansowe na doskonalenie nauczycieli nie są już przekazywane, jak dotychczas na rzecz Kuratorium Oświaty, ale na rzecz poszczególnych gmin, a następnie szkół. Względy te w sposób decydujący wpłynęły na zmianę planu nauczania poprzez ograniczenie liczby nauczycieli konsultantów. Nie ma przy tym, w ocenie Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, znaczenia to, czy w istocie zatrudnienie ograniczono o 8 etatów, czy o mniejszą ich liczbę. Z zaleceń Kuratorium Oświaty jednoznacznie bowiem wynikało, że w nowym planie nauczania nie przewiduje się już pracy dla konsultanta do spraw historii.

W kasacji postawiony został zaskarżonemu wyrokowi zarzut naruszenia art. 20 Karty Nauczyciela przez błędną jego wykładnię w związku z: 1) § 10 ust. 1 rozporządzenia z 10 sierpnia 1992 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, 2) § 12 ust. 2 Statutu CEN w G., 3) § 1 pkt 4 zarządzenia nr 25 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 listopada 1991 r. w sprawie organizacji Kuratorium Oświaty (Dz. U. Nr 7, poz. 31) oraz 4) art. 5 ust. 2 regulaminu organizacyjnego Kuratorium Oświaty w

G. z grudnia 1994 r., „przez przyjęcie, że rozwiązanie z powodem umowy o pracę nastąpiło wskutek funkcjonowania nauczycieli wiodących i zgodnie z obowiązującą praktyką Kuratorium w Gdańsku dotyczące trybu wprowadzania zmian organizacyjnych u pozwanego”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw i dlatego została oddalona. Część jej zarzutów jest oparta na zakwestionowaniu ustaleń faktycznych poczynionych (przyjętych) przez Sąd w zaskarżonym wyroku. Nie mogą one jednakże stać się przedmiotem merytorycznej analizy w postępowaniu kasacyjnym, gdyż Sąd Najwyższy w jego ramach zajmuje się jedynie badaniem tego, czy w sprawie nie doszło do naruszenia prawa (przepisów prawa materialnego lub przepisów postępowania). Wynika to zwłaszcza ze sposobu ujęcia podstaw kasacji w art. 393¹ KPC. Zadaniem Sądu Najwyższego nie jest ustalanie stanu faktycznego sprawy ani też jego weryfikowanie. Ustalenia faktyczne zawarte w zaskarżonym kasacją wyroku mogą zostać zakwestionowane jedynie w sposób pośredni przez wykazanie (uzasadnienie), iż przy rozpoznawaniu sprawy przez Sąd drugiej instancji doszło do naruszenia określonych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Powód jednakże nie stawia w kasacji zarzutu naruszenia przepisów postępowania, a to dla Sądu Najwyższego oznacza, iż musi on uznać za prawidłowe (za odpowiadające rzeczywistości) wszystkie ustalenia faktyczne, które stały się podstawą zaskarżonego wyroku. Do kategorii ustaleń faktycznych - mimo, iż w kasacji pisze się w związku z nimi, że brak podstaw „prawnych” dla ich przyjęcia - należy stwierdzenie, że zadania „nauczycieli wiodących” de facto są takie same jak „doradców” (Sąd drugiej instancji nie twierdzi bowiem, iż zadania te są prawnie takie same, lecz takie same „de facto”), że zadania „doradców” są tożsame z funkcją konsultantów metodycznych oraz, że instytucja konsultantów w CEN miała charakter przejściowy, co wynika z założeń przyjętych przy tworzeniu tej placówki. „Faktem” jest także ustalenie Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych to, że w praktyce szkół przejętych przez gminy funkcjonowała instytucja „nauczycieli wiodących”. W kasacji brak przy tym wyjaśnienia twierdzenia dlaczego jest „brak podstaw prawnych do funkcjonowania instytucji nauczycieli wiodących” i czy wobec tego należy uważać, że istnienie takich nauczycieli jest niedopuszczalne, a ich praca jest „nielegalna”. Nie

wyjaśnia się przy tym w niej, jaki zachodzi związek między tym twierdzeniem, a wskazaną w art. 20 Karty Nauczyciela podstawą rozwiązania stosunku pracy. W kasacji brakuje również wyjaśnienia i uzasadnienia na czym konkretnie według skarżącego polegały uchybienia § 10 ust. 1 rozporządzenia z 10 sierpnia 1992 r., paragrafowi 12 ust. 2 Statutu CEN, § 1 pkt 1 zarządzenia z 12 listopada 1991 r. oraz art. 5 ust. 2 regulaminu organizacyjnego Kuratorium Oświaty. To oznacza, iż zarzuty w tym zakresie są gołosłowne i nie mogą być przedmiotem merytorycznej analizy, gdyż nie wiadomo o co w istocie skarżącemu idzie i jak w związku z wymienionymi przepisami stanowisko swoje argumentuje. Ponadto, zasadniczo w kasacji - co wynika z jej petitum - postawiony został zarzut błędnej wykładni art. 20 Karty Nauczyciela, jednakże nie wyjaśniono na czym błąd w interpretacji tego przepisu polegał. Błąd ten miał jakoby pozostawać w związku z wymienionymi w niej przepisami (wylicznymi wyżej), brak wszakże wyjaśnienia na czym związek ten ma polegać. To bowiem, iż w sprawie mogło dojść do naruszenia tych przepisów nie musi jeszcze oznaczać, że automatycznie bezzasadne jest twierdzenie, że w rozpoznawanym stanie faktycznym brak było podstaw dla przyjęcia określonej wykładni art. 20 Karty Nauczyciela i do jego zastosowania do powoda.

W uzasadnieniu kasacji, w jej zakończeniu pisze się, że „ponadto wprowadzenie zmian organizacyjnych wymagało zastosowania przewidzianego trybu - przy uwzględnieniu podmiotowych kompetencji a tego w sprawie nie dochowano - co potwierdza w rozstrzygnięciu Sąd - uzasadniając to naruszeniem prawa - istniejącą praktyką i trudnościami natury organizacyjnej”. Niezależnie od trudności w zrozumieniu sensu wypowiedzi zawartej w przytoczonym zdaniu, z uwagi na jego wady językowo-logiczne, przyjmując, iż skarżącemu w istocie idzie o to, że stosunek pracy z powodem został rozwiązany przez organ (dyrektora CEN) do tego nieupoważniony, należy stwierdzić, że nie wskazuje się w nim - ani w innych wywodach kasacji - jakie to konkretnie przepisy prawa materialnego w tym wypadku zostały naruszone. Natomiast Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych powołał przepisy, które jego zdaniem wskazują na to, iż dyrektor CEN występuje w roli organu reprezentującego pracodawcę, którym jest CEN i wobec tego do zakresu jego kompetencji należy zatrudnianie i zwalnianie nauczycieli tego Centrum. Powyższy zarzut kasacji jest gołosłowny, a przy tym nie koresponduje z twierdzeniem, iż w sprawie doszło do naruszenia art. 20 Karty Nauczyciela.

Na marginesie należy zaznaczyć, że w kontekście rozpoznawanego stanu faktycznego Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych - podobnie jak i Sąd pierwszej instancji - nie poddał bliższej analizie sformułowań zawartych w art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela (w brzmieniu sprzed nowelizacji z 14 czerwca 1996 r.), który stanowi, że możliwe jest rozwiązanie stosunku pracy z nauczycielem w razie całkowitej lub częściowej likwidacji szkoły, a także w razie zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole, zmian planu nauczania bądź zwiększenia obowiązkowego wymiaru zajęć uniemożliwiających dalsze zatrudnienie nauczycieli w pełnym wymiarze zajęć. Z ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie wynika, że w CEN nastąpiły zmiany w planie nauczania. Niewątpliwe jest też przy tym, iż ich źródłem były motywy ekonomiczne (ograniczenie liczby etatów, w wymiarze finansowym). Sprzężyły się one jednakże równocześnie ze zmianą w organizacji kształcenia nauczycieli wiodących. Zmiana doprowadziła do tego, że w istocie z przyczyn finansowych i merytorycznych dalsze zatrudnianie nauczycieli konsultantów straciło swoje uzasadnienie. Uwzględniając przy tym szczególny charakter placówki, w której powód był zatrudniony, którą nie jest szkoła oraz to, iż przepis art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela został - co wynika z jego brzmienia - zredagowany raczej z myślą o typowej szkole, należy stwierdzić, iż na tle ustalonego stanu faktycznego istniały pełne podstawy do zakwalifikowania powstałej sytuacji jako zmiany organizacyjnej powodującej zmiany planu nauczania. Ważne przy tym z tego punktu widzenia jest to, że przepis art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela nie zastrzega, iż zmiany organizacyjne muszą zachodzić w samej szkole, jak również nie nakłada na dyrektora szkoły obowiązku badania czy zmiany, które następują poza szkołą są w pełni zgodne z prawem i jakie są ich źródła. W tym stanie rzeczy niezależnie od tego, iż kasacja nie mogła zostać uwzględniona z uwagi na rodzaj i sposób sformułowania w niej zarzutów, jest ona także bezpodstawna z przyczyn merytorycznych, gdyż w świetle dokonanych przez Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych ustaleń stanu faktycznego dokonana przez ten Sąd subsumpcja tego stanu pod art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela jest prawidłowa.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji.

=====